

udejstvoval, kot zbiratelj, narodnega blaga in se še vedno bavi s posebno vneto za našim narodopisjem je povsem umevno, da je naš Etnografski muzej dal prvo inicijativo za to slavnost.

Podrobni življenjepisi, ki ga je priobčil Etnolog pod naslovom »Ivan Feliks Šašelj« l. 1929 za 70 letnico našega slavljenca izčrpno prikazuje njegovo življensko delo, zato se pa naše letošnje poročilo omejuje le na potek proslave 80-letnice v Stiškem samostanu, za katero je blagohotno in ljubeznivo prevzel vso organizacijo milostivi gospod opat dr. Avgust Kostelec. K proslavi je bil povabljen le ožji krog slavljenčevih znancev.

Dne 24. maja ob 10. dopoldne so vsi udeleženci, predvsem Belokranjci in Ljubljani prisostovali v veličastni samostanski cerkvi sv. maši, ki jo je daroval jubilar sam. Po maši in po kratkem ogledu samostana in njegovih znamenitosti so se gostje zbrali v samostanski dvorani, kjer je prvi pozdravil duhovnega svetnika g. Šašlja in vse ostale opat g. dr. Kostelec. V svojem daljšem govoru je zlasti poudaril, kako se je naš slavljenec znal vživeti v razmere belokranjskega ljudstva in kako je vzljubil Belokrajino kot dušni pastir v Adlešičih, kjer je z njemu lastno marljivostjo proučeval in zbiral naše narodno blago, posebno pa belokranjske ljudske pregovore. Nato je izrekel jubilaru častitke bivši minister in direktor dr. N. Županič v imenu Etnografskega muzeja. Omenjal je njegovo delo in zasluge na poprišču slo-

venske folklore, do katere mu je bila že izza mladih dni prirojena posebna ljubezen. Po tem govoru je v imenu ljubljanskih Belokranjcev pozdravil gospoda jubilanta v toplih besedah g. dr. M. Bano predsednik društva »Belokrajina« ter mu ob tej priliki izročil diplomo častnega članstva, umetniško delo akad. slikarja Maksima Gasparija. Diplome, ki v enostavnih znakih predstavljata belokranjsko narodopisje, se je slavljenec vidno razveselil in se za to počastitev v daljšem govoru ginjen zahvalil.

V imenu ljubljanskega škofa in stolnega kapitlja je izrekel slavljenecu častitke g. stolni dekan dr. Kimovec. Ljubljanski župan dr. Jure Adlešič pa ga je pozdravil v imenu Ljubljane v imenu Adlešičanov in posebno, kot njegov učenec iz ljudske šole. Nato sta izrekla častitke v imenu njegovih duhovskih tovarišev in prijateljev g. prior Učak in g. Štular. Pozdravni govor je imel tudi g. oče gvardijan Ciprijan iz Novega mesta in krajše govore tudi ostali udeleženci. Jubilar se je gostom ginjen zahvalil za častitke, predvsem pa gospodoma inicijatorjema proslave, ministru dr. Županiču in opatu dr. Kostelcu. Izrazil je tudi željo, da naj ostane častna diploma po njegovi smrti last stiškega samostana v spomin na to proslavo.

V prijetnem razgovoru in v spominih na jubilarntovo življenje v Beli Krajini so udeleženci ostali še nekaj uric v samostanu ter se potem odpeljali na svoje domove.

M. Gaspari

Jože Karlovšek: Slovenski domovi V Ljubljani 1939.

Izdala in založila Kleinmayr & Bamberg d. z o. z. v Ljubljani. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

Jože Karlovšek je dosedaj v sorazmerno kratkem razdobju izdal že četrto knjigo iz materijala, ki spada največ v etnografijo. Prva »Slovenski ornament« — Zgodovinski razvoj je polna teorij in znanstveno kot praktično le malo uporabna. Druga »Slovenski ornament« — Praktični del nudi bogato izbiro raznih motivov slovenske

ornamentike, čeprav bi bilo ravno znanstveno mogoče oporekati prikazanemu materijalu brez točne navedbe vira. Sledila je knjiga »Umetnostna obrt« v kateri je teoretični del razvoja nastal pač pod vplivom tujih teorij ter izpade iz okvirja, dočim je praktični del razumljivejši. Četrta knjiga pa obravnava kmečke hiše na Slovenskem

in je gotovo izmed Karlovških knjig najbolj razumljiva in tudi strokovno kaže dober napredek.

Toda, kakor ostale knjige, moremo tudi pri tej opaziti dvoje temeljnih napak, na katerih je knjiga v osnovi postavljena na napačne fundamente. Prva in poglavitna napaka vseh knjig, tudi zadnje, je pomanjkanje znanstvene metode, kar je takoj zaslediti v vsem delu. Predvsem je mogoče opaziti, da si je avtor najprej postavil tezo in potem šele zbiral material, kakor mu je tej tezi odgovarjal. To je bilo mogoče ugotoviti že pri prvi knjigi, ko razdeli vse ornamentalno umetnostno področje enostavno na tri skupine, ustvari potrebno mu sistematiko ornamenta in pride tako do skupne slovanske ornamentike, iz katere ima namen izluščiti samostojno slovensko. Enako pri »Umetnostni obrti« išče značilnosti slovanske in posebej slovenske obrti. Tudi v zadnji knjigi je še ostal pri prikazanju narodnostnih posebnosti, le da je pustil skupne slovanske značilnosti arhitekture v nemar in ustvaril kar enoten slovenski slog. Vidimo, da se je po vzoru drugih narodov, predvsem Nemcev, sprivil k raziskavanju etnografskega materiala z namenom, da najde slovanske oz. slovenske skupne poteze in značilnosti. Pri tem mu material služi le kot dokazno sredstvo njegovim slutnjam in apriorističnim podmevam, nikakor pa ne izvaja sklepov iz materiala samega. Prav gotovo obstojajo neke skupne poteze, vezi in znaki, četudi le minimalni v slovenskem arhitekturnem ustvarjanju, katere nam je mogoče pri sedanjem poznavanju materiala slutiti in verjeti, ustvariti pa kar na podlagi tega neko pravilo in na tej podmeni graditi vso gradbo naprej, pa se pravi postaviti hišo na trhle noge hipoteze, domnevanj in slutenj. Znanstveno torej metoda ne more odgovarjati, ker je treba sintetično na podlagi preštudiranja vsega materiala, ki je že obdelan priti do sklepov, kakor jih material sam nudi in daje.

Tako že sami po sebi pridemo do druge fundamentalne napake, katero je prav posebno opaziti pri poslednji knjigi. Knjiga je namreč preuranjena in časovno prezgodaj ter jo moremo smatrati bolj za oris, kakor pa za gotovo dognano delo. Dosedaj je pri nas le

malo del izšlo, na katere bi se mogel avtor za svoje kompilativno delo nasloniti. Razen Kronfussa, M. Murka in predvsem Stanka Vurnika ter še nekaterih je vse ostalo samo, avtorju slično, domnevanje o slovenski kmečki hiši, brez stvarne podlage v materialu samem. Dosedaj, razen omenjenih še nimamo nobene objave in prikazanje golega materiala. Zato bi bili avtorju mnogo bolj hvaležni, če bi svoj bogato nabran material raje bolj podrobno prikazal in obdelal z ozirom na razne čase in na posamezne lokalne difference, v katerih pokrajinah so nastali, konkluzije in hipoteze pa bi prepustil drugim, ki bi ga znali strogo znanstveno pravilneje izbrati. Nabiranje materiala je pionirsko delo in osnovne važnosti vsake znanosti za pravilno nadaljevanje in poznejše izvajanje. Pri nas krajevno v študijah še posamezni tipi hiš niso obdelani, razen Gorenjske, dela Koroške in dimnice na Kobanskem imamo le malo uporabnega z drugih pokrajin in bo treba najprej ta material nabrati in ga znanstveno urediti ter prirediti. Zato je ravno knjiga že o slovenski hiši preuranjena oz. vsaj gotovo ni popolnoma verjetnostna, ker ravno ne počiva na dokaznem materialu oz. bolje rečeno počiva le na tistem dokaznem materialu, ik je avtorju dostopen v lastni zbirki in uporabljen v toliko, v kolikor mu gre v račun.

Vendar pa ima to dobro lastnost, da je tekoče in razumljivo pisano, dostopna širši javnosti, na drugi strani pa je avtorju videti, da je predvsem praktik in ume dobro izkoristiti izsledke v praktična navodila uporabljajem knjige v bodočnosti. Zopet pridemo do spoznanja, da bo utegnila knjiga koristiti za naprej, ker bodo pod nje vplivom gotovo zgradbe in domovi nastali. V toliko je dobro, da uprablja res pristen v glavnem nepotvorjen domač material brez lastnih fantazij in pretvaranj, kot je slučaj n.p.r. pri Grebenčevem modernem pohištvo po narodnih motivih, ko bi pri uporabi mogle nastati slabe posledice za ljudsko ustvarjanje in za vzgojo ljudskega okusa. Karlovšek po pristnosti materiala ne more prinesiti v tej smeri škode, vzbuditi pa more zanimanje za zbiranje in opazovanje naših kmečkih domov. K temu pripomore še oprema knjige in res izbrane fotogra-

fije, v katerih stremi poleg predmetne vrednosti tudi še za lepotnim izrazom.

Skoda, da se praktik kot je Karlovšek spušča v znanstveno teoretiziranje in razpravljanje. Zopet se spodtakne v prezgodovini in v poljudnih besedah kompilativno opiše dobo in zgradbe, kar je potem pri njem brez utemeljene zveze in podlage v razvoju poznejše kmečke hiše. Gotovo je bolj dorasel praktični nalog z nasveti in opisi sedanjim stavbenikom. Za neznanstvenost dela nam pove takoj navedba uporabljene literature (pri avtorju napačno »viri« imenovana), ko navede poleg dr. M. Kosa listek iz »Kmetovalca« ali poleg dr. J. Grudna poročilo o utrjeni močvirski zgradbi posneto iz ilustriranega časopisa (»Illustrierte Zeitung«) brez navedbe avtorja, kakor tudi mešanica znanstveno pomembnih imen poleg absolutno nevažnih.

Kot praktik pa ima navado, da prikaže tudi način, kako je treba izsledke in rezultate uporabiti in izrabiti na praktičnih sobodnih primerih, katerim je avtor deloma sam, deloma drugi. V tem je druga važnost knjige in v tem moremo spoznati, da Karlovšek v glavnem pravilno zasleduje in čuti domač slog, da zna v njem tudi ustvarjati ter je zvest tradiciji in veren traditor domačega sloga. Tu pa prehajamo že

na sodobno arhitektonsko ustvarjanje na našem podeželju, s katerim se nimamo namena sedaj pečati. Vendar pa smatramo, da bi bilo potrebno enkrat pogovoriti se o omejitvi dovolenj za zidanje samo na tiste zgradbe, ki odgovarjajo na zunaj pokrajini in slovenskemu slogu, kakor to zahteva Kr. banska uprava. S tem nastanejo včasih popolnoma tuje nič domače stavbe, pač radi predpisov in mnogo tudi radi nemožnosti arhitektove vživeti se stvarno v bistvo našega sloga, ne pa samo omejiti se na uporabljanje dekorativnih motivov brez ozira na celoto. Toda o tem bi bilo potrebno enkrat obširneje razpravljati in upoštevati tudi probleme sodobnega spomeniškega varstva, katerega principi bi se dali s pridom uporabljati tudi pri ohranjanju naših ljudskih umetnostnih tvorb — arhitekture — pri kmečkih hišah in iste principe upoštevati tudi pri novih zidavah. Toda sedaj ni mesto za tozadevno razpravljanje.

Avtorju pa moramo priznati, da je svoje nazore že mnogo izkristaliziral, da je dosegel realnejšo in sprejemljivejšo stopnjo gledanja in da je zadnje njegova knjiga od vseh njegovih ravno v tem oziru najboljša.

F. K. Kos